

ساختار مکتوبات دیوانی در ایران

نویسنده: دکتر سعید میرزائی

www.ketab.ir

سرشناسه	: میرزائی، سعید، ۱۳۵۷
عنوان و نام پدیدآور	: ساختار مکتوبات دیوانی در ایران / نویسنده: سعید میرزائی، ویراستار محمدرضا عادل‌پور
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری	: ۳۵۲ ص.
شابک	: ۰ - ۲۶۷ - ۳۱۷ - ۶۲۲ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: نامه‌نگاری فارسی - تاریخ - خط - ایران
موضوع	: Government correspondence- History-Writing- Iran
شناسه افزوده	: عادل‌پور، محمدرضا، ۱۳۶۸، ویراستار
رده‌بندی کنگره	: HF ۵۷۲۱
رده‌بندی دیوبی	: ۸۰۸/۰۶۶۶۵
شماره کتابخانه ملی	: ۹۷۷۴۸۷۰

ساختار مکتوبات دیوانی در ایران

نویسنده: دکتر سعید میرزائی

ناشر: انتشارات آرون

ویراستار: محمدرضا عادل‌پور

چاپ اول: ۱۴۰۳

تیراژ: ۵۰ نسخه

۴۲۰/۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان وحید نظری

نرسیده به خیابان منیری جاوید، پلاک ۱۰۵، واحد ۳ تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

ایمیل: arvannashr@yahoo.com وبسایت: www.arvannashr.ir

ISBN 978 - 622 - 317 - 267 - 0

به نام خدا

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۴	الف) - تاریخچه خط پر ایران پیش از اسلام
۱۶	ایرانیان خط را از کجا آموختند؟
۱۸	خطهای ایران پیش از اسلام
۱۸	خط میخی
۲۱	خط پهلوی
۲۵	خط اوستایی یا دین دبیری
۲۶	ب) - خطهای ایران بعد از اسلام
۲۹	تاریخچه منشآت
۲۹	سلطانیات و اخوانیات
۳۰	فن ترسل یا هنر نامه نگاری
۳۱	قبل از اسلام
۳۴	بعد از اسلام
۴۵	تاریخچه دبیر و دبیری در ایران
۴۵	سابقه تاریخی
۴۶	فضیلت دبیری و شرایط دبیر
۴۶	شرایط و صفات دبیران
۴۸	فنون و آداب دبیری از نگاه بیهقی
۵۲	فنون و آداب دبیری از نگاه عبدالخالق میهنی
۵۳	دبیر موفق از نگاه عبدالخالق میهنی
۵۷	دیوان و دیوانسالاری در ایران
۵۷	تعریف دیوان
۶۰	دیوانسالاری در ایران
۶۱	قرون نخستین
۶۲	۱- منشور و فرمان

- ۳۱۸..... بررسی لغوی یا سبک‌شناسی واژه‌ها
- ۳۲۱..... بررسی مکتوب از نظر معنی شناختی
- ۳۲۷..... بررسی سبک مکتوب و تطبیق آن یا نثر زمان خود
- ۳۲۸..... مکتوبات دیوانی دوره قاجاریان
- ۳۳۳..... کلام آخر
- ۳۳۴..... و اما تحلیل آماری مکتوبات دیوانی
- ۳۳۴..... تحلیل آماری استفاده از کلمات فارسی در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۳۵..... تحلیل آماری استفاده از کلمات عربی در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۳۶..... تحلیل آماری استفاده از افعال در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۳۷..... تحلیل آماری استفاده از افعال معلوم در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۳۷..... تحلیل آماری استفاده از حروف در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۳۸..... تحلیل آماری استفاده از صفت در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۳۹..... تحلیل آماری استفاده از قید در طول دوران مکتوبات دیوانی
- ۳۴۰..... ارائه نتایج پژوهش براساس تحلیل ساختار زبانی
- ۳۴۲..... ارائه نتایج پژوهش براساس ساختار شکلی مکتوبات
- ۳۴۳..... ارائه نتایج پژوهش براساس ترکیب بندی جملات
- ۳۴۴..... ارائه نتایج پژوهش براساس بهره‌وری حداکثری از کلمات
- ۳۴۵..... ارائه نتایج پژوهش براساس شناخت روان‌شناسانه از مخاطبین مکتوب
- ۳۴۵..... ارائه نتایج پژوهش براساس شناخت کاتب از مسائل سیاسی و اجتماعی پیرامون مخاطبین نامه
- ۳۴۷..... منابع و مآخذ

مقدمه

چیزی که انسان‌ها را از چهارپایان متمایز می‌کند، زبان و اندیشه است که خداوند این نعمت‌ها را به او بخشیده است و به دنبال این دو دستیابی انسان به خط و کتابت بارزترین ویژگی و برتری انسان نسبت به سایر موجودات است و بررسی سیر تاریخی و دگرگونی‌هایی که در این مقوله صورت پذیرفته است برای ما اهمیت فراوان دارد. از این رو ما به دنبال این هستیم که تاریخچه خط در ایران پیش و پس از اسلام را بررسی کنیم.

و در ابتدا تعریفی از خط؛

خط و به طور کلی نوشتار نوعی ذخیره سازی اطلاعات است، اگرچه که تنها گونه آن نیست یعنی سال‌ها پیش از پیدایش خط و یا حتی همزمان با آن حافظه انسان این وظیفه را بر عهده داشته است. اما میزان داده‌هایی که حافظه انسان قادر به نگهداری باشد بسیار محدود است. در حالیکه در نوشتار، اطلاعات به شیوه‌ای عینی نگاشته می‌شود و آن متن مورد نظر در تمامی شرایط زمانی و مکانی برای تمامی افرادی که بتوانند آن را بخوانند قابل استفاده خواهد بود. (بهار، محمدتقی، سبک‌شناسی، ج ۱، ص ۲۳، ۱۳۸۲)

(الف) - تاریخچه خط در ایران پیش از اسلام

برای پی بردن به اصل این موضوع که انسان چگونه توانسته است برای انتقال مفاهیم خود از نوشتن استفاده کند باید راه درازی را پیمود که در آخر بعد از تحقیق و تعمق فراوان به این نتیجه می‌رسیم که به‌صورت صددرصد هم نمی‌توان به یافته‌های خود اعتماد کرد، چرا که پیدایش خطوط به‌صورت آنی نبوده و راهی بس طولانی را پیموده که به‌صورت الفبا و بعد کلمات و در ادامه جملاتی درآید و با توجه به اینکه نگارنده آن نیز حضور نداشته باشد ولی باز فهمیدن عمق مطالب برای دیگران قابل درک باشد.

با مطالعه منابع مختلف تاریخی، علمی، زبان‌شناسی و اصول پیدایش خطوط جهان مطالبی بس گرانقدر را درمی‌یابیم، ولی به گفته استاد بهار در سبک‌شناسی خود «نباید پنداشت که خط یک باره در گوشه‌ای از جهان از طرف یک یا چند تن به طور کاملی اختراع شده و از آن جا به سایر جاها به ارمان رفته است و یا هر قومی برای خود خطی کامل و زیبا ساخته و آن را به دیگران آموخته‌اند، بلکه باید دانست که اصل خط‌های عالم، از نقش کردن پندار و تصور بشری با صورتی ساده و عاری از صنعت و کودکانه برخاسته است.

این استاد گرانقدر ادامه می‌دهد که انسان از وقتی به خود آمد و ارتباطی بین افراد صورت گرفت سعی داشت که اندیشه‌ها، مرادهای خود را به صورتی و شکلی به طرف مقابل بفهماند و ساده‌ترین طریزی را که برای به جا آوردن این مقصود پیشنهاد خاطر ساخت آن بود که آن خیال‌ها را بر روی صفحه‌ی سنگ یا تخته یا بر دیوار مغاره و اشکفت مطابق صورت خارجی که در نظر است مجسم سازد، پس قدیم‌ترین خط‌های عالم قدیم‌ترین نقش‌هایی است که مردم برای مجسم کردن اندیشه‌های خود نگاشته‌اند و خط بدین طریق رفته‌رفته به وجود آمده است و خط‌هایی که بعدها نوشته شده و دنباله آنها تا امروز پیوستگی یافته، خلاصه آن نقش‌ها و کامل شده زحمت‌هایی است که با نهایت سعی، آزمون، تکرار و اصلاحات پی در پی از طرف مردم و در ازای زمان دست به دست به ما رسیده است.